

L'obra d'un treballador solitari

Josep Perarnau és un compilador de dispersions que ha posat el seu treball d'anys al nostre abast en la col·lecció de l'Arxiu de Textos Catalans Antics, de la qual és director.

Assumpció Maresma

Josep Perarnau i Espelt és, entre altres coses, professor de la Facultat de Teologia de Barcelona. Abans, de 1954 a 1968, ho va ser dels seminaris de Sogorb i Castelló.

Entre les seues activitats hi ha una edició crítica dels textos del II Concili Vaticà, un grapat de col·laboracions al periòdic *Tele/exprés* i la direcció d'un seminari de teologia dels Països Catalans, base d'una futura història de la teologia catalana. Però sobretot, la seua gran activitat és la de compilar dispersions. L'arxivística en ell és una cosa de caràcter: un home de gran capacitat de treball i erudició a qui agrada més parlar de llibres que no pas d'ell.

Mossèn Perarnau ens rep al Seminari de Barcelona en un dia gelat de febrer. Ell va amb caçadora i ens recomana que no ens treguem l'abric, ja que al seminari fa més fred que al mig del carrer.

—*¿Tot el que es publica és inèdit?*

—De primeríssima mà i normalment acompanyat d'edicions crítiques.

—*¿Dedica molt de temps a aquesta feina?*

—Les coses es fan a base de matar-hi moltes hores i no pensar a cobrar. Només que em plantegés cobrar com una dona de fer feines, no hi hauria manera de tirar-ho endavant. Les hores a les biblioteques, no les paga ningú, llevat que siguis un funcionari.

—*¿Quin és el procés d'ençà que es localitza un text fins que es publica?*

—Des del moment en què trobes un document fins que el publiqués, pot passar molt de temps. En tot el procés de recerca entra d'una manera total la sort. Fa deu anys, em va passar una cosa sorpre-

ment: vaig descobrir cinc obres desconegudes d'Arnau de Vilanova (dues de traducció castellana i tres de traducció napolitana), de les quals dues estaven completament perdudes. Això em va passar per casualitat.

Una altra experiència recent que demostra la presència de l'atzar m'ha passat a Roma, fa pocs dies. Quan era a la Biblioteca Vaticana, vaig trobar quasi per carambola, mentre mirava uns llibres italians d'edició recentíssima, un manuscrit català de medicina que em penso que és desconegut, i tot perquè em va cridar l'atenció un gravat.

—*¿Treballa amb equip?*

—No solament treballo sol, sinó que em faig de bastaix: vaig a la impremta, etc. En aquests moments

començo a tenir algun deixeble, però a l'estranger. Si en aquest país hi hagués, com en tants d'altres, un Institut d'Història i Edició de Textos, es podria començar a pensar en l'existència d'una escola, però dissortadament no se'n pot ni parlar. Ara, a l'Arxiu de Textos Antics sí que hi ha algun col·laborador que publica les seves recerques.

—*¿Treballa amb ordinador?*

—No nego que l'ordinador em pugui ajudar, però per principi no vull treballar-hi.

—*¿Per què?*

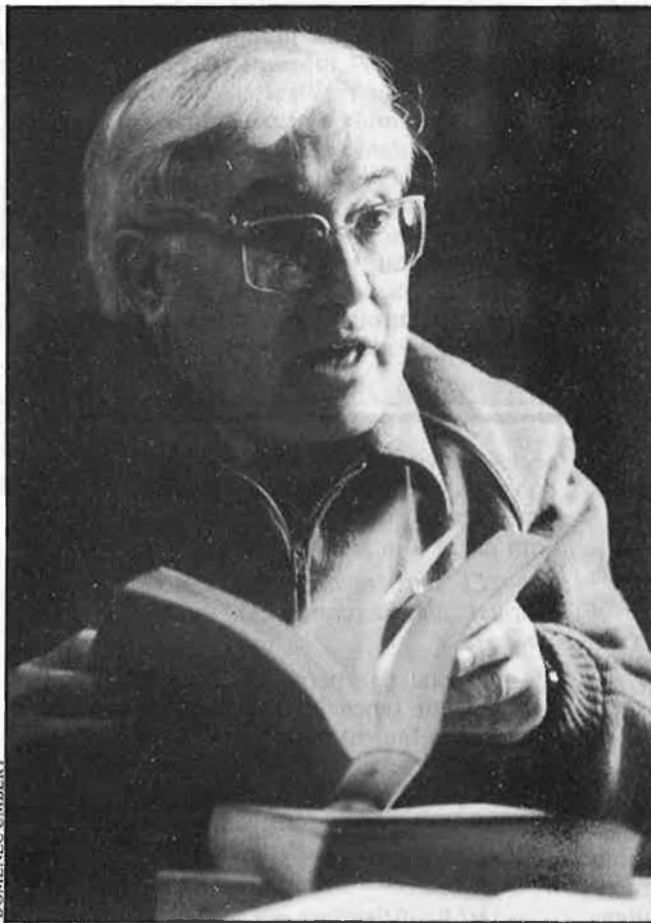
—Molt senzill. Un ordinador és un instrument que et fa la feina des del text fins a la indexació. Fer un índex comporta milers d'hores de feina i l'ordinador la pot fer, però hi ha un inconvenient: l'ordinador no dubta. Quan jo faig aquesta feina personalment sóc més precís, perquè el dubte m'obliga a anar del text editat a l'original.

Les institucions com l'Institut de Recerca i Història de Paris o com la Universitat de Lovaina si que en fan servir, però també s'ha de dir que treballen en unes altres condicions. Des del moment en què els qui en saben més l'usen vol dir que pot ser útil, però ells treballen en equip i jo sóc sol i ni tant sols dispenso d'una biblioteca mínimament especialitzada.

—*¿Quin és l'estat actual dels arxius dels Països Catalans?*

—Cal dir que, durant la guerra, els arxius catalans van sofrir molt. Per exemple, a València, va desaparèixer tot l'Arxiu del Bisbat, i això representa una pèrdua enorme. A Vic, també va desaparèixer una bona part de l'Arxiu del Bisbat. Això es va donar a molts altres llocs.

Malgrat aquestes pèrdues, els arxius dels nostre país són de primeríssima categoria, quant a fons documental. Sobretot, això s'ha de dir dels arxius reials, com el de la Corona d'Aragó i el del Regne de València. I no ho dic jo, sinó que a principis de segle el professor alemany Heinrich Finke, un dels grans mestres de l'època de transició del XIX al XX, va dir que fora de l'Arxiu del Vaticà, pel que fa als últims segles de l'Edat Mitjana, no hi havia cap arxiu a Europa tan ric com el de la Corona d'Aragó.

DOMENEC UMBERT

«Els ordinadors no dubten».

Un testimoni singular

Antoni Ferrando

Els continguts i l'aparició regular dels quatre primers volums de la revista Arxiu de Textos Catalans Antics són un testimoni més, i ben eloqüent, de la voluntat de normalització d'un poble que reivindica, així, la seua singularitat cultural i n'exigeix la presència en la naixent Europa de les nacions. Són ben pocs els actuals estats europeus que poden enorgullir-se d'una revista tan densa, rica bibliogràficament i ben documentada com aquesta. Recuperar tota una sèrie d'aspectes desconeguts o mal coneguts del nostre passat, a través de la publicació i la interpretació de documents i obres anteriors al segle XIX, transcendeix, en el nostre cas, el camp de l'erudició per esdevenir una eina d'afirmació de la nostra cultura.

Només cal repassar per damunt el contingut dels articles, les notes i els textos publicats fins ara per a adonar-se'n: totes tres seccions ens descobriren pàgines inèdites de Lluïl i dels seus detractors, de sant Vicent Ferrer, de Canals, d'Eiximenis i, sobretot, temes tan apassionants com la presència jueva entre nosaltres, les versions en vulgar de la Bíblia, la projecció internacional de la cultura catalana, les inquietuds culturals dels nostres notaris i mercaders medievals... En el volum tercer, Josep Perarnau, el director i l'ànima principal de la revista, crida l'atenció sobre la necessitat d'inventariar tots els manuscrits catalans dispersos en diverses biblioteques europees. Ciència i passió es donen la mà ací, i en molts altres indrets, en una fructífera connivència.

L'interès pels continguts es transforma en admiració pels autors quan el lector observa que la immensa majoria dels treballs publicats, incloent-hi el riquíssim apartat de ressenyes, pertanyen aclaparadorament a dos investigadors: Jaume de Puig I, sobretot, mossén Perarnau. Un ingent esforç que, desvinculat del món universitari i, per tant, de majors probabilitats per a formar deixebles, i desproveït de suport institucional, corre el risc d'enfonsar-se amb la desaparició dels seus dos principals protagonistes. Afortunadament, el volum quart —dedicat, per cert, quasi monogràficament a l'estudi de la presència de l'arnaldisme i del lul·lisme al País Valencià—, en obrir-se a nous col·laboradors i en ser realitzat en estreta col·laboració amb l'Institut d'Estudis Catalans, sembla dissipar aquesta por. Una por ben justificada, no sols pel cost econòmic que suposa, sinó perquè la major part de la temàtica de què s'ocupa la revista, molt vinculada al món eclesiàstic medieval i, per tant, expressada en llatí, resulta cada vegada de més difícil accés i comprensió per a molts medievalistes.

L'estudi de la dimensió espiritual del turmentat home dels nostres Tres-cents i Quatre-cents és la preocupació cèntrica de la revista, que es converteix així en una eina de treball d'obligada consulta per conèixer en profunditat etapes pretèrites de la nostra història i comprendre millor l'herència que n'hem rebut. □

A més, pel que fa a aquest període, també hi ha una gran riquesa d'arxius dels bisbats i les catedrals.

—¿Com s'han pogut conservar?

—Aquesta gent tenia l'exemple de l'Arxiu Reial i volia estar a la seva alçada. D'altra banda, el fet de tenir documentació era una forma de defensa, perquè davant de qualsevol problema tenien un material que ajudava a donar argumentació.

—¿La riquesa dels nostres arxius s'ajusta als seus recursos?

—No vull judicar-ho, perquè desconec el tema a fons, però em sembla que es pot dir que els arxius de les capitals de província han estat potenciats darrerament en descentralitzar-

se les universitats. També el Servei d'Arxius de la Generalitat fa el que pot. Suposo que hi ha el problema de com pagar a la gent que hi treballa.

—¿Els seus treballs a l'ATCA han ampliat alguna concepció tradicional?

—No puc pas permetre'm aquest luxe. Sí que tenen fesomia, i és que aquí no es fan interpretacions. Això és una paret seca. Ací pot venir un estructuralista i fer-ne una interpretació i després venir un sociòleg... Es donen textos, i per això queda definit com a ciència positiva.

—¿Hi ha dificultats per trobar textos anteriors al XIV?

—És clar, com més enrere, més, però és més difícil, sobretot, perquè en el segle XIV hi ha una mena de ruptura, un salt quant a textos i és perquè per primera vegada es comença a usar el paper.

Tots els textos anteriors al XIV són escrits en pergami. Hi ha més dificultat, perquè n'hi ha menys. A partir del segle XIV, la documentació es multiplica i comencen a funcionar els registres. Malgrat tot, la documentació en aquest país abans del segle XIV és enorme. Hi ha molta dificultat, però no vol dir que hi hagi moltes coses i que se'n puguin anar descobrint. La possibilitat de descoberta és igual, abans o després del segle XIV.

—¿Quina és la seva especialització?

—Personalment, treballo la Baixa Edat Mitjana. Concretant-ho més, treballo el segle XIV i XV, i concretant-ho molt més encara, la primera meitat del segle XIV. Més enllà, és territori desconegut, encara que hi pugui fer alguna excursió.

—¿D'on ve la seva afició...?

—Ve de bastant lluny. Vaig fer els meus estudis de Doctorat a la Universitat de Munic, dins la Facultat de Teologia. Allà també vaig treballar en un institut especialitzat en teologia, l'Institut Grabmann. La dèria ja m'anava per dins fa molts anys.

—¿Hi ha molta dispersió de documents catalans a Europa?

—En aquesta col·lecció de l'ATCA hi ha textos de tot arreu d'Europa. A Munic, per citar-ne un exemple, hi ha el Fons de Manuscrits lul·lians més important, entre altres raons perquè procedeix de l'Escola lul·liana, que era al carrer del Carme de Barcelona.

—¿I com va ser que va anar a parar a Munic?

—Resulta que a un príncep del Palatinat algú li va passar la dèria que es podia trobar or a través de l'Alquímia. Llavors, el gran autor considerat en aquell moment com el gran mestre de l'Alquímia era precisament Lluïl. Es així com comencen a recopilar, a principis del segle XVIII, totes les obres de Lluïl, a fi de fer-ne una edició. De fet, a Magúncia surten nou volums enormes entre 1721-1739, però l'edició queda inacabada.

A la mort d'aquesta gent i per una sèrie de circumstàncies diverses, aquestes obres van passar a la Biblioteca Reial de Munic, on encara es conserven, tot i que van sortir de Barcelona en concepte de préstec.

—¿Es poden reclamar?

—Han passat més de dos-cents anys. □